

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р **Татяна Николаева Фед,**

Нов български университет (София), департамент „Нова българистика“, 2.1. Филология
(05.04.03. Руска литература), диплома за доцент № 23313 от ВАК/19.12.2005 г.,

член на научно жури за защита на дисертация за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ от **Петя Койчева Петкова-Сталева** в област на висшето образование 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.1. Филология.

Дисертационният труд на Петя Койчева Петкова-Сталева *Разказвачът в художествения свят на повествованието (Сборници с новели XIII-XVII век)* е разгърнат на 318 страници. Структурата включва увод, четири глави, заключение и 205 единици библиография. В съвременното българско литературознание настоящата дисертация е първият опит да се разгледа развитието на италианската новела от създаването ѝ (XIII век) до първата половина на XVII век през призмата на мястото и ролята на разказвача в художествения свят на повествованието.

В **увода** се обосновава актуалността и предмета на изследването, поставя се **целта на дисертацията:** да се проследи в развитие мястото и ролята на разказвача/разказвачите в повествованието в сборници с новели през уточнения времеви период, като се очертаят промените в отделните произведения, във функция на потвърждаване или отхвърляне на работната хипотеза на изследването. **Задачите, произтичащи от целта, които поставя П.Петкова, са:** да се опише структурата на отделните сборници с оглед на мястото на разказвача; да се изведат проявите на разказвача на текстуално ниво; да се изяснят образите на разказвача и потенциалните читатели, към които са адресирани сборниците или отделните новели в тях; да се изяснят образите на разказвача/разказвачите и слушателите; да се проследи как се променя разказвача и неговото място през различните периоди от съществуването на италианската ренесансова новела; да се проследи как се актуализира противопоставянето устна/писмена реч в текста: писмен текст, пресъздаващ съществувал преди това устен.

Целите и задачите определят **методологията** на изследването: в текста се прилагат различни изследователски методи: сравнително-съпоставителен, културно-исторически и структурно-семантичен.

Предмет на научното изследване е разказвачът и как той се променя в различните времеви периоди, до какво води тази промяна като търсено внушение. В зависимост от структурирането на отделните сборници мястото му в повествованието ще бъде различно – външно спрямо разказваните истории, или от „мястото на събитието“, тоест като действащо лице или пряк свидетел. Във всички случаи се търси правдоподобност на повествователната ситуация, в която се движат разказвачите, а и техните слушатели. Очертават се и типове новели, които се разказват в отделните сборници, като това е показателно за избора, който правят отделните разказвачи за целите на повествованието.

Първа глава, **„Образът на разказвача като обединяващ елемент в повествованието“** съдържа шест подглави и очертава основните проблеми, които ще третира дисертационният труд. След някои терминологични уговорки, е разгледан проблемът за образите на автора и на читателя, като изрично се прави разграничение между тези, изградени на базата на цялото произведение, и тези, които реално присъстват в повествователния текст – било експлицитно, било имплицитно. Първите два образа вълнуват редица изследователи – както на запад (Бут, Чатман, Фиш, Изер, Еко, Шмид и др.), така и на изток (Бахтин, Корман, Скобелев и др.) – като им дават различни терминологични определения.

Втора глава, **„Новелата: проблеми на жанровата определеност. сборникът с новели като макротекст и новелата като негова градивна част“**, е с три подглави. Втората глава е посветена на новелата, като се прави кратък обзор на опитите да се дефинира като жанр и анализ на трудностите на това начинание, произтичащи от многозначността на термина и от промените, които е претърпял във времето. В тази връзка П. Петкова цитира Шкловски, че определенията „съответстват на различните етапи и видове на дадено художествено явление“. Обект на изследване тук са сборници с новели от създаването ѝ през втората половина на XIII век до първата половина на XVII век: първоначално се откроява като жанр на фона на средновековните къси повествователни форми, за да отстъпи по-късно място на други жанрове в литературното пространство. Самият термин „новела“ се налага още с първите създадени сборници, а обединяването им в книга се оказва ключово за издигането ѝ сред утвърдените литературни жанрове. Въпреки това няколко века новелата остава най-малко кодифицираният жанр. Първи и единствен опит за теоретично осмисляне на новелата през разглеждания период е „Лекция за съставяне на новели“ на Франческо

Бончани (1574 година), който е развивал основно ерудитна дейност в рамките на две академии във Флоренция.

Трета глава, **„Зараждане на италианската ренесансова новела и основни тенденции в развитието ѝ през XIII-XVII век“** с четири подглави проследява развитието на италианската ренесансова новела от зараждането ѝ през XIII век с появата на първия сборник „Новелино“ до приблизително средата на XVII век, когато новелата все повече отстъпва място на други жанрове от кратката проза. Очертава се по този начин корпусът, въз основа на който се извършва анализът на интересувания ни проблем. Разгледани са произведенията на 15 автора, появили в продължение на приблизително четири века и представени по векове.

В изследователското поле на четвърта глава **„Превъплъщенията на разказвачите в художествения свят на повествованието“**, с четири подглави, са образът на автора-разказвач и потенциалният му читател вътре в текста; разказвачите и целите на повествованието; разказвачите и слушателите, като образи в текста, пресъздаващи акта на разказване и преразказване; промяната на имената на разказвачите във времето.

В **заключението** са систематизирани изводите от направеното изследване.

1. Образът на разказвача се явява обединяващото начало при сборниците с новели през разглеждания времеви период.
2. Събирането на новелите в сборници с идеята да се създаде цялостно произведение издига жанра на литературно ниво.
3. В почти всички сборници се повтаря постановката първоначално разказаните устно истории да бъдат предадени в писмен вид.
4. Пресъздаването на устната повествователна ситуация в писмен вид с разказвачи и слушатели не само е осигурявало повода да се разказва, но е способствало за доближаването им до аудиторията, за която разказващият глас е бил ключов за възприемането на даден текст.
5. В много от сборниците авторите се насочват и към бъдните поколения, към тези които са далеч и не могат да чуят гласа, а на своите читатели отреждат ролята на своеобразен мост към бъдещето във възможната им роля на потенциални разказвачи.
6. В сборниците с повествователна рамка разменянето на ролите

разказвач/слушател в рамките на сформиралите се компании поддържа жив разказа, като възпроизвежда устния акт на разказване, идващ от вековете.

7. Преразказването на вече разказани истории априори изключва авторското право над историите, което във времето е давало нов живот на вече познати истории: следователно е осигурявало механизма за обновяване на разказваните новели с нови мотиви и различно внушение.
8. Когато започват да се създават сборници с новели от различни автори, разказвачът като отделен образ, реално съществуващ в текста, изчезва. Това е край на типично ренесансовата новела, поне в италианската литература.

Изпълнена е и целта на дисертационния труд - да се проследи в развитие мястото и ролята на разказвача/разказвачите във функция на работната хипотеза, като са изпълнени следните задачи:

- описани са предвидените творби като структура с оглед мястото на разказвача;
- представени са образите на разказвача и на потенциалните читатели, към които са адресирани сборниците или отделните новели в тях;
- представени са образите на разказвачите и слушателите в отделните разказващи компании;
- проследено е как се променят разказвачите във времето;
- проследено е как се актуализира противопоставянето устна/писмена реч в текста: писмен текст, пресъздаващ съществуващ преди това устен.

Библиографията е разделена на две части: в първата са издания на произведенията (26 заглавия), които са обект на анализ, а втората е посветена на литературата по проблематиките, третиращи в изследването, като включва 205 заглавия.

Наред с посочените от докторантката в дисертацията и автореферата приноси, с които съм напълно съгласна, намирам за необходимо да подчертая следните положителни моменти:

- дисертационният труд е закономерен резултат от огромна и трудоемка изследователска работа, която дава изключително здрава основа не само за изводите, с които завършва, но и за бъдещи проучвания;
- докторантката показва много добро владение на инструментариума на литературоведския анализ, задълбочено изследва художествения текст, добросъвестно

и коректно се позовава на източниците;

– обхванат е и е осмислен достатъчен критически материал. В текста ще намерим ценни наблюдения;

– Петя Койчева Петкова-Сталева въвежда в българската италианистика нова изследователска тема.

Освен дребни технически неточности нямам други забележки към труда.

Авторефератът отразява основното съдържание на дисертацията. Тук имам една забележка: обемът на автореферата е 52 стр., текстът би могъл да бъде намален. Целта на автореферата е в синтезиран вид да представи дисертационния труд.

Публикациите по темата на дисертацията са осем:

1. Петя Петкова-Сталева. Разказвам аз писателят: Франко Сакети и неговите „Триста новели“. В: Език, литература, култура. Юбилеен сборник – 10 години Департамент „Приложна лингвистика“, НБУ, София, 2004, с. 83-87.
2. Петя Петкова-Сталева. Диалогичност на повествованието: новелите на Матео Бандело. В: Език, литература, култура. Сборник –Департамент „Чужди езици и литератури“, том 6, НБУ, София, 2005, с. 123-133.
3. Петя Петкова-Сталева. Повествователни пластове в „Декамерон“ на Джовани Бокачо, В: Чуждоезиково обучение, бр. 4, 2007, с-69-79.
4. Петя Петкова-Сталева. Сборникът с новели в италианската литература: опозицията устна/писмена реч като движещ фактор на повествование, Годишник на департамент „Чужди езици и литератури“, том 7, 2009 (електронно издание, ISSN 1313-7875).
5. Петя Петкова-Сталева. „Новелино“: в зората на италианската новела“, Годишник на департамент „Чужди езици и литератури“, том 8, 2010 (електронно издание, ISSN 1313-7875).
6. Петя Петкова-Сталева. „Новелино“ на Мазучо Салернитано: по следите на Бокачо и встрани от тях“, Юбилеен сборник «Езикът: наука и практика» в чест на проф.Мария Грозева д.н., НБУ, 2014, стр. 473-487.
7. Петя Петкова-Сталева. Преливане на новелата в приказка в „Приятните нощи“ на Джован Франческо Страпарола, Юбилеен сборник „В началото бе словото...“ в чест на проф.Мария Китова д.н., издателство НБУ, 2015, стр.457-471.

8. Петя Петкова-Сталева. Край извора на «Поретанските новели» на Джовани Сабадино Дели Ариенти, Годишник на департамент Романистика и германистика, том 1, юбилейно издание в чест на доц. д-р Ани Леви, издателство НБУ, 2016, стр. 373-386.

Заклучение

Дисертационният труд на Петя Койчева Петкова-Сталева *Разказвачът в художествения свят на повествованието (Сборници с новели XIII-XVII век)* се вписва в съвременната литературоведска италианистика и е стойностен и като намиране на собствен проучвателски профил, и като реализация на замисъла. Изследването е приносно и перспективно. Изследователските похвати са разнообразни. В текста има не само наблюдения, анализи, коментари, но и трасиране на по-нататъшни проучвания.

Заявявам своята положителна оценка за представения дисертационен труд. Считам, че в своята завършеност той показва задълбочените теоретични познания на кандидатката и способността ѝ да провежда самостоятелни научни изследвания. Предлагам на уважаемите членове на научното жури да вземат решение за **присъждане на Петя Койчева Петкова-Сталева образователната и научна степен „доктор“ по научна специалност 2.1. Филология.**

Дата: 30.07.2023 г.
София

Член на журито:
(доц. д-р Т. Фед)